

Fiskere i alle kategorier: Akerselva har i høst framstått som renere og mer fiskerik enn noen gang i moderne tid. At det ble sluppet enorme mengder vann fra Maridalsvannet over en 10-dagersperiode i september bidro til rekordtidlig fiskeoppgang, og to laksefangster oppunder sju kilo i midten av måneden. Så gjenstår det å se om laksefiskere langs breddene kommer til å bli et vanlig innslag i Oslo-høstens bybilde. Det betinger i så fall at det også i framtiden slippes nok vann – både i form av stor nok minstevannføring gjennom året som helhet og flommer på ettersommeren, som lokker fisken opp i elva tidligere enn den vil gå naturlig. Akerselva regnes for å være en «sein» elv.

Stort vannslipp ga rekordtidlig fiskeoppgang

Urbant laksefiske

I høst herjet det en lakseboom i hovedstaden. Innpå tusen fiskere løste fiskekort i Akerselva. Stangfiskere ble en vanlig del av bybildet. Hva hadde skjedd, og hadde fiskerne egentlig grunn til å håpe på napp?

Tekst og foto: **Lars Nilssen**

avis og TV var det daglige reportasjer om fisken, fisket og fiskerne i Akerselva. Det virket som det var like lett å få laks i elva som makrell i fjorden, og det ble advart mot å fiske med for lett utstyr. Men som så mye annet i vår tid var mediebildet sterkt overdrevet. Fangststatistikken fra Scanatura forteller om 37 laks over kiloen. Av disse bikket bare 16 to. Laksebonanza? Vel ...

Akerselva har opp gjennom historien gjennomgått dramatiske endringer. Med den industrielle revolusjon og den eksplosive befolkningsveksten i Oslo

fra 1840 til 1890, endret elva karakter fra fiskerik drikkevannskilde til både livsnerv og endestasjon for byens kloakk- og avløpsvann. Da fabrikkene dukket opp rundt 1850, ble elva en viktig brikke i en økonomisk vekst som skulle vare i mange tiår. Fossefallene drev sager og sørget for kraft. Verken fisk eller vannmiljø ble ofret mange tanker i dansen rundt gullkalven, og ved overgangen til 1900-tallet hadde den tidligere anadrome fiskestrekningen vært en stinkende og tidvis giftig pøl i flere tiår. Elvas opprinnelige laksestamme var historie allerede for 150 år siden.

Akerselva forble en skitten fiskeløs delestrek gjennom Oslo fram til kommunen på 1980-tallet iverksatte et program for å begrense utslippene og få dyreliv og fisk tilbake, og til tross for

Årets største: Laks på 6,8 kilo tatt i Akerselva i år. Foto: Fra OFA

alvorlige tilbakeslag har elva forvandlet seg fra å være hovedstadens rynke til å bli dens smilehull. I takt med nedlegging av industrien er elvedalen blitt åpnet for fri ferdsel, turveier er etablert, store deler av bygningsmassen er pusset opp og flere kulturinstitusjoner er blitt elvas nærmeste nabo.

FISKEHISTORIKKEN

Den første laksefisken som ble tatt i den anadrome strekningen av Akerselva i moderne tid, gikk på krok i 1980. Det var en av de mange tusen ørretene som

samme år var satt ut i Oslofjorden, som hadde funnet vannveien inn til Oslo sentrum. Da var det allerede tatt beslutning om å sette i gang det første seriøse forsøket på å reetablere laks i elva. 27. april 1981 satt Lars Petter Hansen i Fiskeforskingen ut 3900 laksesmolt. Den opprinnelige stammen var uttryddet lenge før ordet gener eksisterte. De første utsatte ungenes mødre og fedre bodde i Sandvikselva og Imselva. Kanskje ikke så rart at fiskeforskerne studerte tilbakevendingen med argusøyne. Overlevelsen og tilbakevendings-

Storlaks:
25. september 1993
tok svensken Ronald
Rosvall en laks på hele
6,7 kilo på spinner ved
Ankerbrua.

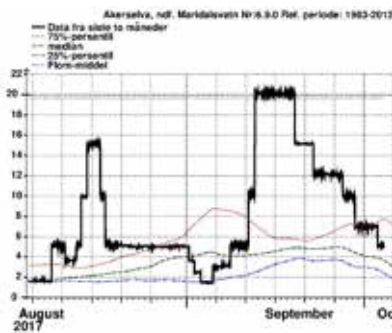

STORLAKS TATT PÅ GRÜNERLØKKA!

— Månt tar den største fisken i Akershus
25.9.1993 opplevde vi i Sverige vidfarer av Rosvall, i år kom ut herligheten til det gamle Ronald Rosvall, og fisken var tatt på en sekkelaks laksi på 6,7 kilo!

I den tid av 1900-tallet var fiskeriet i Norge på sitt høyeste nivå, og det var mange store fiskerier. En av disse var laksefisket i de store elvene og fjordene. Den store laksen var en av de viktigste artene, og den var også en viktig del av den norske kultur og historie. I dag er laksen en viktig del av den norske økonomi og kultur.

Referanser:
Fiskeritilstanden i Norge 1993. Fiskeridepartementet. Oslo 1994.
Fiskeri og landbruk i Norge. Landbruksforlaget. Oslo 1995.

Oversikt: Vannføringen i Akerselva i september 2017.

prosenten var formidabel. Allerede i november 1983 ble det tatt laks på flere kilo under forsøksfiske, og i 1984 ble det igjen satt ut lakseunger, både smolt og yngel, denne gang med opphav fra Loneelva nord for Bergen. De første laksene som etablerte seg i den nedre delen av elva på 1980-tallet, hadde mange fiender. Den største var industribedriftene som fortsatt klorte seg fast langs elvedalen. I oktober 1986 var det et omfattende såpeutslipp fra DeNoFa og Lilleborg Fabrikker. En måned senere lekket det litervis med saltsyre fra en tank ved Christiania Spigerverk i Nydalen, og innen 1986 var omme ble flere titalls laks og ørret kvalt av støv og slam da Marselis gate 26 ble revet. I januar 1988 rant 10 tonn olje ut i elva fra to store oljetanker, som ble gravd opp på en byggeplass på Sandaker, like etterfulgt av ni tonn fosforsyre fra Idun Fabrikker. Utslippstoppen var imidlertid i 1990. Store mengder skum fra Idun Fabrikker og et nytt saltsyreutslipp fra Christiania Spigerverk satte kroken på døra for det første forsøket på å skape et laksefiskeeldorado i hovedstaden. 26. oktober 1990 regnet en all fisk i anadrom sone som død.

NY GIV

I 1991 ble det inngått et samarbeid mellom OFA og Gjensidige Forsikring for å reetablere fisket. Det ble satt ut 19 000 sjørrettyngel og det fantes individer fra de første utsettingene som var ute i sjøen, da de dødelige giftutslippene vasket elva rein høsten 1990.

Lørdag 25. september 1993 tok svensken Ronald Rosvall en laks på hele 6,7 kilo på spinner ved Ankerbrua. I alt 30 laks og 80 sjørret ble innmeldt til fiskekonkurransen OFA og Gjensidige hadde utlyst, og året etter var stangfis-

Undersøker elva: Forskere fra Naturhistorisk Institutt ved Universitetet i Oslo undersøker bunnsubstratet etter klorutslippet i 2011

kere langs breddene ikke lenger et syn folk stusset over.

Vinnerlaksen i 1994 var på åtte kilo. I tillegg ble det innrapportert 19 laks mellom 3 og 7 kilo, 80 under to, og hele 400 sjørreter med en totalvekt på 440 kilo. Pilene pekte oppover, og i 1995 ble det landet en laks på hele 9,2 kg. OFAs årsberetning forteller om fangst av 294 laks med en samlet vekt på 442 kilo. De 229 som ble innrapportert, hadde en gjennomsnittsvekt på 1,17 kg. Årets «laksebonanza» i Akerselva var en blek kopi av fangstene som ble gjort for mer enn 20 år siden.

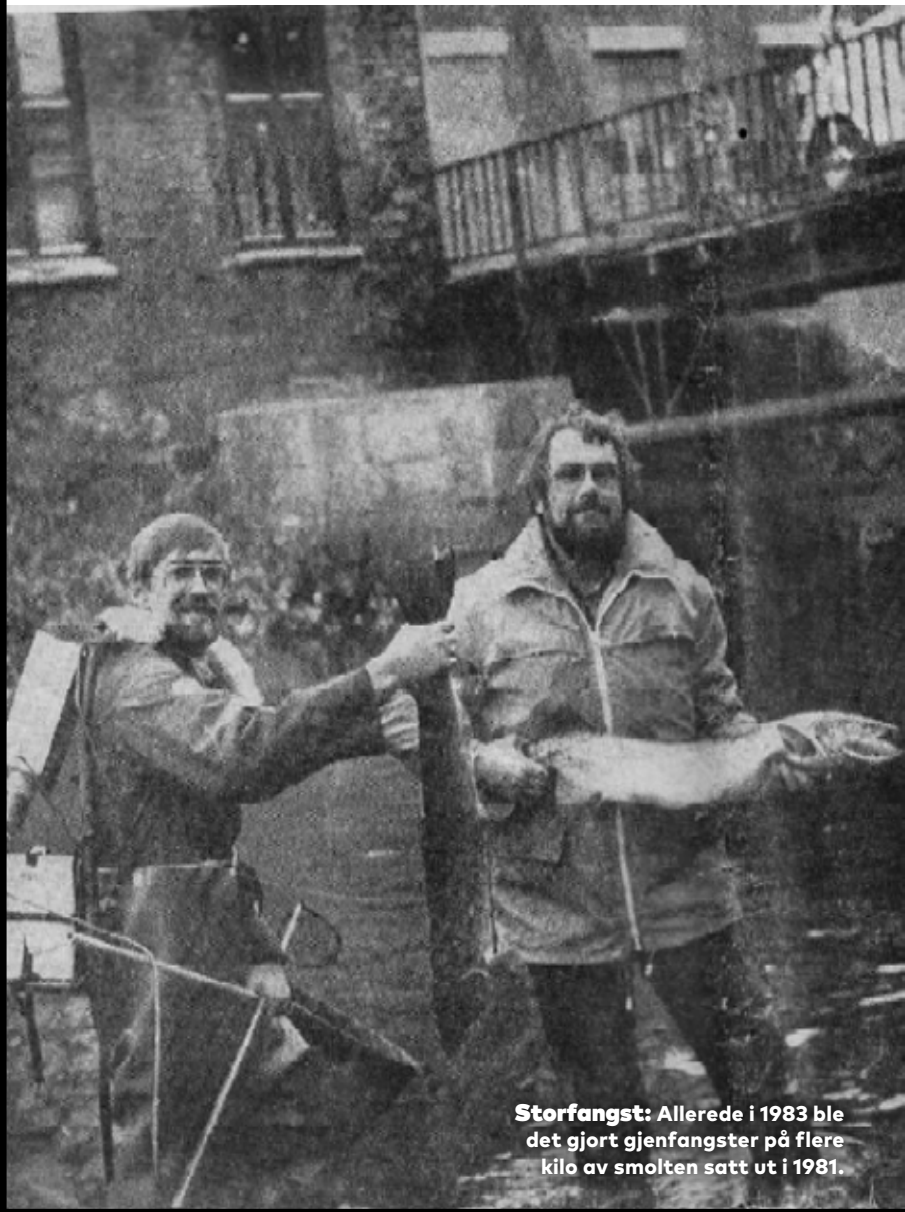
DEN KATASTROFALE TØRKESOMMEREN

Sommeren 1996 var tørt og varm. Mens Oslos befolkning slikket sol på

strender og badet i en Middelhavsvarm Oslofjord, slet laksen og sjørretten seg til døde i Akerselva. Mangel på vann fra kildene i Nordmarka, gjorde at kran a til Oslo Vannverk ved Maridalsvannet, den som styrer vannføringen i Akerselva, ble stilt på sitt laveste.

Vann til folk ble prioritert framfor vann til fisk, og det gikk som det måtte gå: Våren 1997 ble det ikke påvist verken laks eller ørretunger i de nedre deler av elva. Det ble heller ikke funnet rognkorn eller plommeseckyngel i bunnsubstratet til tross for gyteaktivitet høsten 1996. To årganger var slått ut.

Økt sedimentering og redusert oksygeninnhold i vann og substrat betydde også en betydelig forverring av forurensningssituasjonen i nedre del av elva. Etter katastrofeåret ble det innført

Storfangst: Allerede i 1983 ble det gjort gjenfangster på flere kilo av smolten satt ut i 1981.

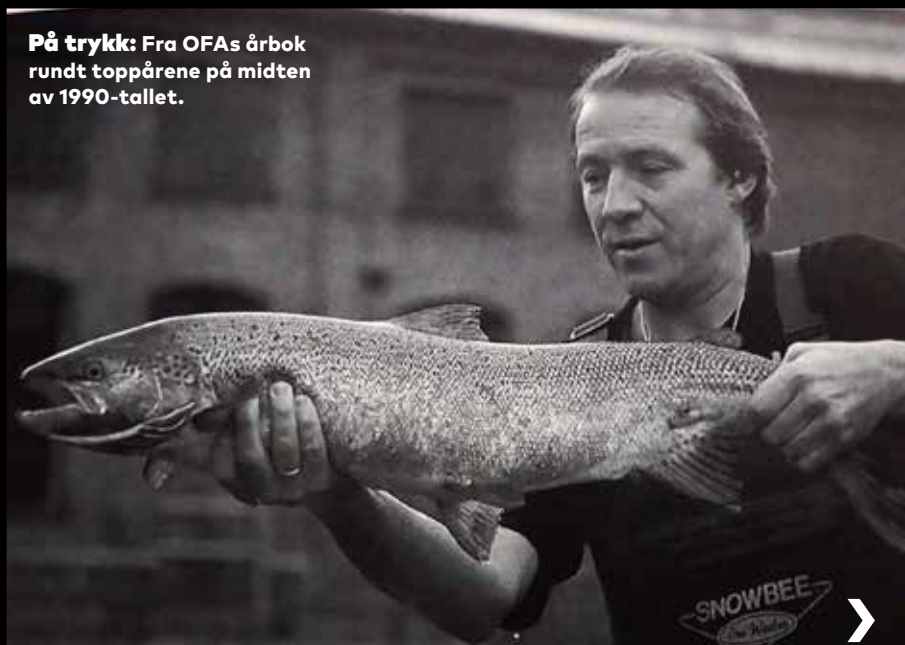
Null fisk: Ved Vaterland den gang da det ikke fantes en eneste laks eller sjørret.

Ensidig kultivering

Fra 1990 til 2009 var flytting av gytefisk oppstrøms forbi Nedre Foss den eneste formen for laksekultivering i Akerselva.

På trykk: Fra OFAs årbok rundt toppårene på midten av 1990-tallet.

midlertidig fiskeforbud. Samtidig fikk OFA forbud mot å sette fisk fra Sandvikselva etter utbrudd av furunkulose i elva i 1995. OFA mistet gløden fra «the heydays».

Snart mistet fiskerne interessen, og uten fangster ingen oppslag i media. Spiralen gikk en vei. Men verken laksen eller sjørreten forsvant helt etter 96-knekket. Ifølge årboka «Med fiskestang i Oslomarka 2002» anslo OFA at det ble tatt mellom 20 og 30 laks og et sted mellom 100 og 120 sjørreter i 2001. Det ble også flyttet ca. 50 gytefisk oppstrøms Nedre Foss. Året før var tallet 74.

EGET KLEKKERI OG NY KATASTROFE

I 2008 inngikk OFA en avtale med Vannverket og Oslo kommune om å

starte et eget klekkeri med plass til 100 000 rognkorn ved Oset i Maridalen. Men utsettingene var ikke før kommet i gang, før katastrofen nok en gang rammet elva.

I mars 2011 rant 6000 liter høykonsentrert klor ut fra Vannverkets renseanlegg i Maridalen. På ny var elva nullstilt, og denne gangen langt mer alvorlig enn før. Så godt som all fisk døde fra Maridalsvannet og ned. Bunnfaunaen fikk også hard medfart, men mye av rognen som lå begravet i grusen overlevde, og fiskene som hadde gytt høsten før var langt til havs. Heller enn å se hva som skjedde og la naturen gå sin gang, ble alle (lakse- og sjørret-) kluter satt til.

OFA overbeviste myndighetene om at elva måtte pepres med settefisk om bestanden skulle ta seg opp og endog

levere et overskudd til glede for byens fiskere. Det ble gitt tillatelse til å bruke stamfisk fra Sandvikselva hvis den ikke klarte å fylle klekkeriet med befruktet Akerselvarogn, og med en voldsom utsettingsiver er det i årene siden satt nesten en million yngel.

Hvor mange unger elvas egne lakser og sjørreter har produsert i denne perioden, eller hvor mange de kunne ha produsert ved å satse på habitatforbedringer framfor settefisk, er det ingen som vet. Ei heller hvor stor andel utsettingene utgjør av de fiskene som har og i framtiden vil passere fisketelleren ved Nedre Foss. Yngelen som er satt ut er umerket.

Medio oktober har 650 fisk passert videotelleren i Nedre Foss. Ingen tvil om at det er mye fisk i elva. Fortsatt ligger det udetonerte giftbomber langs breddene, men de er langt færre enn før og bevisstheten rundt problemet er større. Om fiskene som fanges eller kan ses under bruene og fra breddene på solrike dager, er født i elva eller på kunstig vis, er de færreste opptatt av. Men skal de politiske signalene som følger med Vanndirektiv og tilbakeføring til den såkalte naturtilstanden tas på alvor, blir det trolig de førstnevnte som vil dominere i framtiden. La oss håpe så. ■

fiske@egmont.com

Akerselva: Den nye terskelen ved Cuba på Grünerløkka.

Opp til fossen: I dag går både laks og sjørret opp til Seilduksfossen.

Bygget fisketrapp

Da «Vulkan»-området ble regulert, vedtok Oslo kommune å bygge en fisketrapp. Trappa sto ferdig i 2014 og samme høst svømte både laks og sjørret opp til Seilduksfossen. Det foreligger planer om trapp videre opp fordi denne.

Yngel klar til utsetting

Etter 15 års pause begynte utsettingene på ny i 2011. Fram til 2017 er det satt ca. 860.000 yngel av laks og sjørret fra egen stamfisk og Sandvikselva.

